

G. E. LESSING.

ΛΑΟΚΟΩΝ*

III

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Είναι φυσικὸν ὅτι, ὅταν ὁ Βαλέριος Φλάμικος περιγράψῃ τὴν πτερόεσσαν ἀστραπὴν ἐπὶ τῶν φωμαῖκῶν ἀσπιδῶν,

*Nec primus radios, miles Romane, corusci
Fulminis et ruilas scutis diffuderis alas*

ἢ περιγραψὴν αὐτὴν πολλῷ σαφεστέρᾳ ἔμοι ἀποβίσσεται, ὅταν ἵω ἔξεικόνισιν τοιαύτης ἀσπίδος ἐπὶ τίνος ἀρχαίου μνημείου¹. Πιθανὸν ὁ Ἀργεὶς ἐν αὐτῇ ἀκριβῶς τῇ ἐκκρεμεῖ αὐτοῦ θέσει, ἐν ᾧ ἐπίστευεν ὅτι εἶδεν αὐτὸν ὁ Ἄδδισον ὑπεράνω τῆς Ρέας ἐπὶ τίνος νομίσματος,² νὰ παρίστατο ἐπὶ τῶν κρανῶν καὶ

1) "Ιδε ἀριθ. 41, σελ. 203—204.

1) Val. Flaccus, lib. VI. v. 55. 56. Polymetis. Dial. VI. p. 50.

2) Λέγω ὅτι εἶναι πιθανόν. Ἐν τούτοις θὰ ἐστοιχιμάτιζον δέκα ἐναντίον ἐνὸς ὅτι δὲν ἔχει οὕτως. Οἱ Ιουθενάλης (Juvenal) διμιεῖ περὶ τῶν πρώτων γρόνων τῆς δημοκρατίας, ὅτε ἄγρωστος ἦτο ἡ τελεία καλλονὴ καὶ δαψίλεια, δὲ στρατιώτης τὸν λαφυραγγήθεντα χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἐδεπάνω εἰς τὴν ἀποκευὴν τοῦ ἥπου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ιδίων ὅπλων.

(Sat. XI. v. 100—107).

Tunc rudis et Grajas mirari nescius artes.
Urbibus eversis praedarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles
Ut phaleris gauderet equus caelataque cassis
Ronuleae simulacula ferae numescere jussae
Imperii fato geminos sub rupe Quirinos
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis et hasta.
Pendentisque Dei perituro ostenderet hosti.

Οἱ στρατιώτης κατέθραυς καὶ τὴν πολυτιμοτέραν κύλικα, τὰ ἀριστουργήματα μεγάλων τεχνητῶν, πρὸς τὴν διὰ τοῦ τεχνήτου κατασκευὴν λυκαίνης τινὸς ἢ μικροῦ Ρωμύλου ἢ Ρέμου, διὸ τὸ κράνος αὐτοῦ ἐκόσμει. Τὰ πάντα εἶναι εἰληπτὰ μεγάρη τῶν τελευταίων δύο στίχων, ἐν οἷς ὁ ποιητὴς ἔχακολουθεῖ περιγράψων εἰσέπι τοιαύτην εἰκόνα, εἰργασμένην ἐπὶ τῶν κρανῶν τῶν ἀρχαίων στρατιωτῶν. Τὸ ἔχεις εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ εἰκὼν αὐτὴ δέον νὰ παριστῇ τὸν θεὸν Ἀρην· ἀλλὰ τὶς σημαίνει τὸ ἐπίθετον *pendentis*, ὅπερ ὁ ποιητὴς αὐτῷ ἀποδίδει; Οἱ Ριγκάλτιος (Rigallius) εὗσεν ἀρχαῖον σγύλιον, ὅπερ ἐμρηνεύει τὸ ἐπίθετον τοῦτο διὰ τοῦ quasi ad iustum se inclinantis. Οἱ Λουμπίνος (Lubinus) φρονεῖ ὅτι ἡ εἰκὼν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος εὑρίσκετο· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀσπὶς ἀπὸ τοῦ βραχίονος κρέμαται, τούτου ἔνεκα καὶ ὁ ποιητὴς τὴν εἰκόνα ὀνόμασε κρεμασμένην. Πλὴν τοῦτο ἀντίκειται τῇ συντακτικῇ πλοκῇ, καθόσον τὸ εἰς τὸ *ostendit* ἀντίκον ὑποκείμενον δὲν εἶναι ἡ λέξις *miles*, ἀλλὰ ἡ λέξις *cassis*. Οἱ Βρετανικὸς (Britanicus) διατείνεται ὅτι, πᾶν ὅπερ

ἀσπίδων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀπλοποιῶν καὶ ὅτι ὁ Ἰουθενάλης τοιοῦτο κράνος ἦτο τοῦ κράνους. Τινὲς μάλιστα ἀντικαθιστῶσι τὴν λέξιν διὰ τῆς *perdentis*, ὡντας προκαλέσωσιν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐπόμενον *perituro*, τὴν ὅποιαν ὅμως ἀντίθεσιν αὐτοὶ μόνον ἴδυντο νὰ εὔρωσιν ὥραιν. Τίς δ' ἡ γνώμη τοῦ "Ἄδδισον ἐν τῇ ἀβέβαιότητι ταύτῃ; οὗτος λέγει ὅτι πάντες οἱ ἐμρηνεύται πλανῶται, ἡ δὲ ἀληθῆς σημασία εἶναι μετὰ βεβαιότητος ἡ ἐπομένη. «Ἐπειδὴ οἱ Ρωμαῖοι στρατιώται οὐκ ὀλίγοι ἐσεμνύνοντο ἐπὶ τῷ ιδρυτῇ καὶ τῷ πολεμικῷ πνεύματι τῆς δημοκρατίας αὐτῶν, διὰ τοῦτο συνείθουσιν νὰ φέρωσιν ἐπὶ τῶν κρανῶν τὴν πρώτην ἰστορίαν τοῦ Ρωμύλου, ὃν τρόπον ἐγεννήθη ἀπὸ θεοῦ καὶ ὑπὸ τῆς λυκαίνης ἐθύλασθη. Η μορφὴ τοῦ θεοῦ παριστάνετο ὡς κατερχυμένη ἐπὶ τῆς ἵερείς Πίλας ἦ, ὡς ἄλλοι αὐτὴν καλοῦσι, Ρέας Συλβίας, ἐν τῇ κατελεύσει δὲ ταύτη ἐφαίνετο ὡς ἰσταμένη ἐν τῷ ἀέρι ὑπεράνω τῆς παρθένου, ὅπερ τότε λίαν καταλήλως καὶ ποιητικῶς διὰ τῆς λέξεως *pendentis* ἐκφράζεται. Ἐκτὸς τοῦ ἀρχαίου ἀναγλυφού παρὰ τῷ Μπελλόρι (Bellori), ἔξ οὗ τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἐμρηνείαν ταύτην προσέθην, εὖρον ἔκτοτε παρομοίαν εἰκόναν ἐπὶ νομίσματος τὸ ὅποιον ἐκόπη ἐπὶ Ἀντωνίου τοῦ εὐσεβοῦς (Antonius Pius)". Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σπένες τόσον ἐκτάκτως ἐπιτυχῆ ἐνύσκει τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην τοῦ "Ἄδδισον, ὃστε ἀναφέρει ταύτην ὡς παράδειγμα ἐν τῷ εἰδεὶ αὐτῆς, καὶ παράδειγμα ἴσχυρότατον, περὶ τοῦ ὅποιον ἐπωφελῶς δύναται νὰ χρησιμοποιηθῶσι τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν πρὸς ἐργητέαν τῶν κλασικῶν ρωμαίων παιητῶν, διὰ τοῦτο δὲν δύναμαι ν' ἀπόσχω τοῦ νὰ ἔξετάσω ταύτην ἀκριβέστερόν πως (Polymetis Dial. VII. p. 77.) — Ἐν πρώτοις ὥφειλον νὰ παρατηρήσω ὅτι ἀπόλῶς τὸ νόμισμα καὶ τὸ ἀναγλυφὸν δυσπόλως ἥθελον ἀναπολήσεις ἐν τῇ μηνίᾳ τοῦ "Ἄδδισον τὸ χωρίον τοῦ Ιουθενάλη, δὲν δὲν ἐνεθυμεῖτο ταύτοχρόνως ὅτι παρὰ τῷ ἀρχαίῳ σχολιαστῇ, ὅστις ἐν τῷ προτελευταίῳ στήχῳ ἀντὶ τῆς λέξεως *fulgentis* εὑρε τὴν λέξιν *renientis*, ἀνέγνω τὸ σγύλιον: Martis ad Iliam venientis ut concumberet. Ἀλλ' ἂς μὴ παραδειγμῆ τις τὴν τοιαύτην διόρθωσιν τοῦ σχολιαστοῦ, ἀλλ' ἀναπτύσσων ἦν καὶ ὁ "Ἄδδισον αὐτὸς παραδέχεται, ἃς εἴπη ἀν εἰρηνῇ τοῖς καὶ τὸ ἔλαχιστον ἵγνος, ὅτι ὁ παιητὴς τὴν Ρέαν ἔσχε κατὰ νοῦν. Λας εἴπη δὲν θὰ ἔχει ἀληθῆς πρωθύστερον τὸ νὰ ὄμιλῃ ὁ παιητὴς πρῶτον περὶ τῆς λυκαίνης καὶ τῶν νέων παιῶν καὶ εἴται μόνον περὶ τοῦ συμβάντος, εἰς δὲ ταῦτα τὴν ὑπαρξίαν αὐτῶν δρεῖλουσι. Η Ρέα δὲν εἶναι εἰσάτι μήτηρ, τὰ δὲ παιδία κείνηται ἥδη ὑπὸ τὸν βράχον. Ας εἴπη τις ὑπερεπές θὰ ἔχει μελλούσα τὸ νὰ παρίσταται ἐπὶ τοῦ κράνους ρωμαίου στρατιώτου εἰκών, παριστῶσα τὴν στιγμὴν τῆς χρήσης τῶν ἐρωτευμένων; Οτις δὲ στρατιώτης ἐσεμνύνετο ἐπὶ τῇ θείᾳ καταγγεῖ τοῦ ιδρυτοῦ τοῦ κράτους αὐτοῦ, τοῦτο ἐπαρχῶς ἐδείκνυτο ὑπὸ τῆς λυκαίνης καὶ τῶν παιδίων. Εδει λοιπὸν ἦν καὶ τὸν "Αρην αὐτὸν ἀκριβῶς παρατηρήσῃ ἐν στιγμῇ ἐνεργείας, καὶ ἡ δὲν ἔφερε ποσῷς μαρφῆν φοβεροῦ "Ασεος: Η τὴν Ρέαν ἐκπλήξασα ἐμφάνισις αὐτοῦ ἐπὶ θεωροῦποτε ἀρχαῖων μαρμάρων καὶ νομισμάτων καὶ δύναται ν' ἀπαντᾷ, ἀρμόζει ἀρά γε διὰ τοῦτο καὶ ἐν ἀντικειμένῳ, ἀποτελοῦντι μέρος τοῦ ὅπλισμού; Καὶ τίνα εἰσὶ λοιπὸν τὰ μάρμαρα καὶ νομίσματα, ἐφ' ὃν εἴρε ταύτην ὁ "Ἄδδισον καὶ ὅπου εἴσε τὸν

*

ὅτε μιᾶς λέξει τοῦτο ὑπηρνίκθη, τοῦθ' ὅπερ καὶ μέχρι τοῦ "Ἄδδισον ὑπῆρξεν αἰνιγμα διὰ πάντας τοὺς ἐργούντας. Καὶ ἐμοὶ αὐτῷ φαίνεται ὅτι τὸ χωρίον

"Αρην ἐν τῇ ἐκκρεμεῖ ταύτῃ στάσι; Ὁ Μπελόφη (Ι. ΙΙ., ἀρχαιοδίφης γεν. ἐν Ρώμῃ 1615+1696, ἐπιθεωρητὴς τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ μουσείου τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς βιβλιοθήκης Χριστίνης ἐν Ρώμῃ. Ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγκαταλέγεται καὶ τὸ κατωτέρω μηνημονεύμενον Admiranda Romae antiquae vestigia ἥτοι «ἀξιοθάμαστα ἵγη τῆς ἀρχαίας Ρώμης» 1693 Σ. M.) λέγεται ὅτι ἔχει τὸ ἀρχαῖον ἀνάγλυφον εἰς τὸ ὅπερον ὁ "Άδδισον ἀναφέρεται" Ἀλλὰ τὸ ἔργον Admininanda, ὅπερ ἀποτελεῖ συλλογὴν τῶν καλλίστων ἀρχαίων ἀναγλύφων αὐτοῦ, ματαίως τις τὸς πρὸς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ θ' ἀνασκαλεύσῃ. "Οσον ἀφορᾷ εἰς ἐμέ, ἔγὼ δὲν εὑρον τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ δὲ Σπένες δὲν φαίνεται τοῦτο ἐνταῦθα ἢ ἀλλαχοῦ που νὰ εὔρε, διότι καθ' ὀλοκληρίαν ἐν σιγῇ αὐτὸ παρέρχεται. Τὸ πᾶν λοιπὸν ἐν τῷ νομίσματι ἔχειται. "Εξετάσωμεν λοιπὸν τοῦτο παρ' αὐτῷ τῷ "Άδδισον. Βλέπω Ρέχν κεκλιμένην" τοῦ χώρου μὴ ἐπιτρέπωντος τὸν σφραγιδογλύφον νὰ παραστήσῃ τὴν μορφὴν τοῦ "Αρεος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἔκείνη ἐπιτέθου, ἵσταται οὗτος ὀλίγον ὑψηλότερον. Τοῦτο εἶναι τὸ θέλον πέρα δὲ αὐτοῦ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον περὶ ἐκκρεμοῦντος προσώπου παρατηρεῖται. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι λίαν ζωηρῶς ἐκφράζεται ἡ ἐπιταμένη στάσις ἐν τῇ ἀπεικονίσει, ἦν δὲ Σπένες περὶ αὐτοῦ παρέρχει τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος φάνεται ἐν τῇ παραστάσει προσκλίνον ἰκκνῶς πρὸς τὰ ἐμπρός ἐναργῶς δὲ τις διακρίνει ὅτι δὲν ἀποτελεῖ σῶμα ἰστάμενον ἀλλ' ὅτι, ἐλλα μὴ ἔχει πάπτων, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ἔχει πιπάμενον. "Ο Σπένες λέγει ὅτι κέκτηται αὐτὸ τοῦτο τὸ νόμιμα. Σκληρὸν ἔθελεν εἰσῖσθι νὰ διαχρισθητήσωμεν τὴν εἰλικρίνειαν ἀνδρὸς ἔστω καὶ ἐν μηδαμιῷ πράγματι. Πρόληψις δύμας, συλληφθεῖσα ἐν τῷ νῷ, δύναται νὰ ἔξασκῃ ἐπιρροὴν καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν· πρὸς τούτοις ἡδύνατο οὗτος γάριν τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ νὰ θεωρῇ ἐπιτρεπόμενον ἵνα ἡ ἐκφρασις, ἦν ἐπίστευεν ὅτι ἔδειπεν, οὗτος πως ἐμφαντικώτερον ἐκδηλώθη διὰ τοῦ καλλιτέγου αὐτοῦ, ὥστε καὶ ἡμῖν τοσοῦτον ὀλίγην νὰ ἐναπολειφθῇ ἀμφιβολίᾳ δῆση καὶ αὐτῷ τούτῳ. Τοσοῦτο μόνον εἶναι βέβαιον ὅτι ἀμφότεροι ὅτε Σπένες καὶ δὲ "Άδδισον τὸ αὐτὸν ἐννοοῦσι νόμιμα καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν τὸ νόμιμα αὐτὸν παρὰ τούτῳ μὲν λίαν ἡγηματικάνεντον δυνατὸν νὰ ἔχει, παρ' ἔκεινό δὲ λίαν ἔξωραχμενόν. Καὶ ἐπέρι δύμας ἔνστασις ὑπάρχει ἐναντίον τῆς ὑποτιθεμένης ταύτης πτήσεως τοῦ "Αρεος, ἡ ἔξτης ὅτι δηλ. αἰωρούμενον σῶμα, ἡ προφανής τις αἰτία, δι' ἡς κωλύεται ἡ ἐνέργεια τοῦ βάρους αὐτοῦ, εἶναι παραλογισμός, τοῦ ὅποιον παράδειγμα οὐδέλλως εὑρίσκεται παρὰ τοῖς ἀργαῖοις καλλιτεγνήματι. Πρὸς τούτοις δὲ ἡ νέα ζωηραφικὴ οὐδέποτε ἐπιτρέπει ταῦτα ἀλλά, προκειμένου περὶ σώματος, ὅπερ ἐν τῷ ἀέρι κρέμαται, δέον ἵνα τοῦτο εἴτε ὑπὸ πτερύγων κρατήται, ἢ νὰ φαίνεται ὡς στηριζόμενον ἐπὶ βάσεως τίνος ἔστω καὶ ἀπλοῦ νέφους. "Οταν δὲ "Ομηρος παρίστησι τὴν Θέτιδον ἐκ τῆς παραλίας εἰς τὴν "Ολυμπον πεζῇ ἀνερχομένην, «τὴν μὲν ἀρ' Οδυλμπούντε πόδες φέρον» (Τιτάδ. Σ.στ. 148), δικόης Κάιλος (Φιλ., κόμης Caylus, ἀρχαιολόγος γεν. ἐν Παρισιοῖς 1692,+1765, ἐδημοσίευσε σπουδαῖα ἔργα περὶ τῶν τεγμάν καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἔσοφθησε τοὺς καλλιτέγυκας διὰ τῶν συμβουλῶν καὶ τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἐπιδοθεὶς καὶ αὐτὸς οὖτος εἰς διερχόους ἐρεύνας περὶ τῶν παρ' ἀργαῖοις ἐν γρήγει μέσων

τοῦ "Οβιδίου, ὅπου ὁ κεκυπικώς Κέφαλος πρὸς τὰς δροσοδότλους κράζει αὔρας

Aura — — yenias. —

Meque juves, intresque sinus, gratissima, nostros!

τῆς ἐγκαυστικῆς κτλ. Σ.Μ.) τόσον καλῶς ἐνοεῖ τὰς ἀνάγκας τῆς τέχνης ὥστε δὲν συμβουλεύει τὸν ζωγράφον νὰ παραστήσῃ τὴν θεάν οὕτως ἐλευθέρως διερχομένην τοὺς ἀέρας. Αὕτη δηλεῖται νὰ δύνεται ἐπὶ νέφους (Tableaux tiré de l'Illiad p. 91) δὲν τρόπον καὶ ἐν ἑτέρῳ περιπτώσει ἐφ' ἀμάξης ἀναβιβάζεται (p. 121), εἰ καὶ δὲ ποιητὴς τὸ ἐναντίον περὶ αὐτῆς λέγει. Πῶς δὲ εἶναι δυνατὸν ἄλλως νὰ γείνη; Καίτοι δὲ ποιητὴς παρουσιάζει εἰς τὸ πνεῦμα ἡ μῶν τὴν θεάν ἐπίστης ὑπὸ ἀνθρωπίνην μορφήν, οὐχ ἡ ττον δύμας πάσσαν ιδέαν βανακάσου καὶ βαρείας ὑλῆς ἀπειμάρκυνεν ἀπ' αὐτῆς, ζωαγονήσας τὸ ἀνθρωπόμορφον αὐτῆς σῶμα διὰ δυνάμεως, ἔξαιρουσης αὐτὸν ἀπὸ τῶν νόμων τῆς ἡμετέρας κινήσεως. Διὰ τίνος δύμας θὰ ἡδύνατο ἡ ζωγραφικὴ ἔξόχως νὰ διακρίνῃ τὴν σωματικὴν μορφὴν θεότητος ἀπὸ σωματικὴν μορφὴν ἀνθρώπου, ὥστε νὰ μὴ προσεθάλλετο δὲ διατάξεις δρθαλμός, εὑρίσκων παρὰ τῷ ἐνὶ αὐτῷ προσφόρους δλως νόμους κινήσεως, βάρους καὶ ισορροπίας ἢ παρὰ τῷ ἐπέριφο; Διὰ τίνος ἀλλού ἢ διὰ συμπεφωνημένου σημείου; Πράγματι δὲ ζεῦγος πτερύγων καὶ νέφος ἔτι οὐδὲν ἀλλο ἀποτελοῦσιν ἢ τοιαῦτα σημεῖα. Περὶ τούτου δύμας πλειότερα ἀλλαχοῦ. Ἐνταῦθα ἀρκεῖ νὰ ζητήσω ἀπὸ τῶν ὑποστηριζόντων τὴν τοῦ "Άδδισον γνώμην νὰ μὸι παρουσιάσωσιν ὑμίσιαν ἐξ ἀργαῖων μηνημάτων μορφήν, ητοις τοσοῦτον ἐλευθέρως καὶ ἀπλῶς ἐν τῷ ἀέρι ἐπικρέμαται. Μήπως δὲ "Αρης οὗτος ἔδει νὰ ἔχει δύμας ἐν τῷ εἶδει αὐτοῦ; Καὶ διατί; Μήπως ἡ παράδοσις διέσωσε πιθανῶς λεπτομέρειαν, ητοις ἀναγκαῖαν κακίστη παρομόιαν πτῆσιν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτη; Η παρὰ τῷ "Οβιδίῳ (Fast lib. I.) οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον λύγος περὶ αὐτοῦ ἀνακαλύπτεται. Πολλῷ μᾶλλον δύναται νὰ δειγμῇ ὅτι οὐδεμία τοιαύτη περίπτωσις θὰ ὑπῆρξε· κακόσσον ὑπάρχουσιν ἀλλα ἀργαῖα καλλιτεγνήματα, ἐν οἷς τὸ δύματον ἀπαντᾷ ἰστορικὸν καὶ ὅπου περίσταται δὲ "Αρης φανερῶς οὐχὶ ἐπιτάμενος ἀλλὰ περιπτῶν. Καὶ πρὸς τοῦτο δὲς παρατηρήθη τὸ παρὰ τῷ Μομφρωκῷ (Suppl. T. I p. 183), ἀνάγλυφον ὅπερ, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, εὑρίσκεται ἐν Ρώμῃ ἐν τῷ μεγάρῳ Μελλίνη. Η κοινωνένη Ρέχν κεῖται ὑπὸ δένδρον, δὲ δὲ "Αρης προσπελάζει αὐτῇ δι' ἐλαφρῶν βημάτων καὶ διὰ τῆς ἐμφαντικῆς πρὸς τὰ διπίσω τάσεως τῆς δεξιῆς χειρός, δι' οἵ καὶ ἡμεῖς διατάσσομεν τοὺς ὅπισθεν ήμοδιν ἐργομένους εἴτε νὰ μείνωσιν διπίσω εἴτε καὶ σιγηλῶς ν' ἀκολουθήσωσιν. Εἶναι ἐντελῆς ἡ αὐτὴ στάσις, δι' ἡν οὗτος καὶ ἐπὶ τοῦ νομίσματος φαίνεται, ἐκτὸς μόνον ὅτι ἐνταῦθα μὲν ἐν τῇ δεξιῇ φέρει τὴν λόγγην, ἐκεῖ δὲ ἐν τῇ ἀριστερῇ. Συγγάκις ἡ ἀπαντῶμεν λόγγου ἄξια ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα ἀντιγεγραμμένα ἐπὶ νομίσματων ὥστε οὐδέλλως παράδοσιον δὲν παρέμοιον τι καὶ ἐνταῦθα συνέθη, καθ' ἡν περίπτωσιν δὲ σφραγιδογλύφος δὲν θὰ ἡσθάνηται ἵσως τὴν ἐκφρασιν τῆς πρὸς τὰ διπίσω τάσεως χειρός καὶ ἐπίστευεν ὅτι θὰ ἐπλήξου τοιαύτην μεταξὺ τῶν ισούσιων λαμβανομένων διπόση πιθανότης ἐναπολεῖπεται τῷ "Άδδισον; Οδὺκι περιστοτέρων τοῦ ἀπλῶς δυνατοῦ. Ταύτης δὲ ἀγάκηστου ἀποδικινύσσης πόλεων θὰ ἡδυνάμεθα καλλιτερανή ιρηγνείαν ν' ἀρισθώμεν; Πιθανὸν νὰ εὑρεθῇ τοιαύτη μεταξὺ τῶν "Άδδισον ἀπεριμμένων ἐμμηνεῖσιν δὲν δὲ οὐδεμία τοιαύτη εἰρεθῇ τί γενήσεται; Τὸ χωρίον τοῦ ποιητοῦ εἶναι κατεστραμμένον καὶ δύναται νὰ μείνῃ οὕτω καὶ ἐπι.

καὶ ἡ Πρόκρις αὐτοῦ ἐκλαμβάνει τὸν Αὔραν (Aura) ταύτην ὡς τὸ ὄνομα ἀντιζῆλου τινός, μοι φαίνεται, λέγω, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο φυσικώτερον εὐρίσκω ὅταν ἐκ τῶν καλλιτεχνικάτων τῶν ἀρχαίων καθορῷ ὅτι πράγματι ἐπροσωποποίησαν τοὺς ἐλαφρούς ζεφύρους καὶ ἐλάτερυσαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Αὔρας εἰδος νυμφῶν. Όμοιογῷ ὅτι τοῦ Ἰουδενάλη συγκρίνοντος προέχον

αὐτοῦ καὶ εἰκοσάδοκά νέων ὑπόθεσεων νὰ προσχάγωμεν. Τακτή ἥδυντο π. γ. νὰ ἔγανε ἡ ἔξις, ὅτι τὸ pendentis πρέπει νὰ ἐκληρῷ ἐν τῇ εἰκονικῇ αὐτοῦ σημασίᾳ, καθ' ἣν σημαίνει ἀθέταιον, ἀναποράσιστον καὶ ἀρίστον. "Ο ἐπικρεμάμενος "Αοῆς Mars pendens) οὐκ ἴστομάζει τότε πρὸς τὸν Mars insertus ἢ Mars Communis. Dii communes sunt λέγει ὁ Σέρβιος (ad. v. 118 Iib. XII. Aeneid) Mars, Bellona, Victoria, puia hi in bello utrique parti favere possunt. "Ολόκληρος δὲ στέγος" Pendentisque Dei (effigiem) perituro ostenderet hosti, ταύτην τὴν ἔννοιαν ἔχει, ὅτι ὁ ἀρχαῖος ρωμαῖος στρατιώτης συνείθει νὰ φέρῃ τὴν εἰκόνα τοῦ κοινοῦ θεοῦ ὑπὸ τὰ δύματα τοῦ ταχέως ὅμως παρὰ ταῦτα ἡττωμένου ἐγέρθοις αὐτοῦ. Μ' ὅλα ταῦτα τὸ ζήτημα μένει ἀνεμμήνευτον

3) Juvenalis Satyr VIII v. 55—52

—At tu.

Nil nisi Cecropides, truncoque simillimus Hermae;
Nullo quippe alio vincis discrimine, quam quod.
Illi marmorium caput est, tua vivit imago.

*Αν δὲ Σπένες συμπεριέλαβεν ἐν τῷ σχεδίῳ αὐτοῦ τοὺς ἔλληνας συγγραφεῖς πιθανὸν νὰ ἐπῆλθεν ἐν τῷ καὶ αὐτοῦ, πιθανὸν ὅμως καὶ νὰ μὴ ἐπῆλθεν ἀρχαῖος αἰσθάνεις μῆθος, διὸ ἐκ τῆς συγκροτήσεως τοιαύτης στήλης Ερμοῦ ἀρύεται πολλῷ ὀραιότερον καὶ πρὸς νόησιν ταύτης μᾶλλον ἀναπόφευκτον φῶς ἢ τὸ χωρίον τοῦ Ιουδενάλη. Ο "Ἐρμῆς", ἀφηγεῖται ὁ Αἰσωπός, «κατεγέμενος ὑπὸ σφρόδες ἐπιθυμίας νὰ γνωρίσῃ ἐν οἴῳ βαθὺφυτῷ ἐκτιμήσεως ἦν παρ» ἀνθρώποις, ἀποκρύψας τὴν θεότητα αὐτοῦ ἥλθε πρὸς γλύπτην. Ἰδών δὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἡρώτησε τὸν τεχνίτην περὶ τοῦ τιμῆματος τούτου· τοῦ γλύπτου ἀπαντήσαντος ὅτι δραχμῆς τιμᾶται, ἐμειδίασε καὶ ἡρώτησε διὰ τὸ τῆς "Ἡρας, διὰ τὸ δοπίον τὴν αὐτὴν ἔλλαβεν ἀπάντησιν. "Αλλ" ἐν τῷ μεταξύ, παρατηρήσας καὶ τὴν ιδίαν εἰκόνα, ἐσκέψη καθ' ἔκπτον: Εἰμὶ ἄγελος τῶν θεῶν, ἀπ' ἐμοῦ πᾶν κέρδος προσέρχεται· κατ' ἀνάγκην ἀρά δέοντας πολλῷ ὑπέρτερον ἐκτιμῶσιν ἐμὲ οἱ ἄνθρωποι». «Οὕτος δὲ θεὸς ἐνταῦθι;» (ἡρώτησεν δὲ Ἐρμῆς, δεικνύων τὴν ἑαυτὸν εἰκόνα), «ποιάς ἀξίας δυνατῶν οὗτος νὰ ἔη;» — «Οὗτος;» ἀπεκρίθη ὁ τεχνίτης. "Ω, ἀν ἀγοράσῃς ἀπ' ἐμοῦ ἀμφότερα ἐκεῖνα, τότε δίδωμι σοι τοῦτο δωρεάν.» Ο "Ἐρμῆς ἀπεγκρίθησεν. Οὐδέλλως ὅμως ἐγνωρίζειν αὐτὸν ὁ γλύπτης, οὐδὲ ἐμειδέται νὰ θῇ τὴν φροτιμὴν αὐτοῦ· τὸ αἴτιον δὲ τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ τελευταῖον ἄγαλματος, ὅτε καὶ δωρεάν νὰ δίδοται, ἐνέκειτο πάντως ἐν τῇ ποιότητι αὐτῆς τῶν ἄγαλμάτων. Η μικροτέρα ἀξία τοῦ θεοῦ ἢ τοῦτο παρίστανεν εἰς οὐδὲν ἀπέβλεπεν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτη, καθόστον ὁ τεχνίτης ἐκτιμᾷ τὸν ἔργα αὐτοῦ ἀναλόγως τῆς δεξιότητος, τοῦ κόπου καὶ τῆς ἐργασίας, ἢν ταῦτα ἀποτελοῦσι καὶ οὐχὶ κατὰ τὸν βαθύτερον καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ὄντων, ἀπερ ταῦτα ἐκπροσωπούσιν. "Αφοῦ δὲ διλγότερον ἐστοίγει τὸ ἄγαλμα τοῦ Ερμοῦ ἢ τὸ τοῦ Διὸς καὶ τῆς "Ἡρας θεὸς ἀπῆτε κατ' ἀνάγκην ὀλιγωτέραν ἐπιμέλειαν καὶ κόπον. Καὶ πράγματι τοῦτο συνέβαινεν ἐν-

πλὸν υπόδειος ἄξιον πρόσωπον πρός τινα τῶν Ἐρυμῶν, δυσκόλως θὰ ηδύνατο τις νὰ εὔρῃ ἐν τῇ συγκρίσει ταύτη τὸν ὄμοιό την, χωρὶς νὰ γινώσκῃ ὅτι αὐτη εἶναι δύσμορφος στήλη, φέρουσα ἀπλῶς τὸν κεφαλὴν τὸ πολὺ μετὰ τοῦ κορμοῦ τοῦ θεοῦ καὶ διότι διεγείρει τὸν ιδέαν τῆς ἀδρανείας, ἔνεκα τοῦ ὅτι οὐτε κεῖται οὐτε πόδας ἐν αὐτῇ καθορῷ μεν. —Τοιούτου εἶδους ἐρυμνεῖαι οὐδόλως δέοντα πέριθρον δέονται ἀν καὶ οὐτε πάντοτε ἀναγκαῖαι οὐτε πάντοτε ἐπαρκεῖς θὰ ἐφαίνοντο. Ο ποιητὴς εἰχε τὸ τεχνούργημα πρὸ τῶν ὄφθαλμῶν ἀπέτοντος καθ' ἔαυτὸν ὑφίσταμενον καὶ οὐχὶ ως ἀπομίμησιν, ἢ ἀλλως ἀμφότεροι ὅτε καλλιτέχνης καὶ ὁ ποιητὴς τὰς αὐτὰς παρεδέξαντο ιδέας, συνεπείᾳ τοῦ ὄποιου κατ' ἀνάγκην ἔδει ἐν ταῖς παραστάσεσιν αὐτῶν νὰ ἐπιδειχθῇ συμφωνία, ἐξ οὐ εἰκάζεται ἡ γενικότης τῶν ιδεῶν ἐκείνων.

(Ἀκολούθετο).

ΟΛΓΑ ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ²

ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ.*

*Η ὑπὸ τὸν Πηλέα καὶ Ἀχιλλέα Έλλάς, ἐκ πασῶν τῶν μερικῶν Έλλαδῶν, ως ἐπὶ τὸ πολὺ προύκάλει ιδιαιτέραν προσοχήν. Αὕτη ἐμνημονεύθη τετράκις ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ ἀπαξ ἐν τῇ Ὁδυσσείᾳ, ἀλλ' ἀπαξ μόνον ἀναφέρεται ιδιαιτέρως, τετράκις δὲ συνημμένως μετὰ τῆς Φθίνε.¹ "Ωστε τὸ βασίλειον τοῦ Πηλέως καὶ Ἀχιλλέως παρισταται πάμιν ως συνιστάμενον ἐκ δύο μερῶν, τῆς Φθίνες καὶ Έλλάδος (B. 683, I. 477, N. 494 καὶ ἀλ.)." Εν ἀμφοτέραις οἰκούσιν Ἀχαιοί, μυρμιδόνες καὶ Έλληνες. Καὶ οἱ μὲν Έλληνες

ταῦθα. Τὰ ἀγάλματα τοῦ τε Διὸς καὶ τῆς "Ἡρας, παρίστανον ὀλόκληρον τὸ ἄτομον τῶν θεῶν τούτων, ἐνῷ τὸ τοῦ Ερμοῦ τούτωντίον ἦτο δύσμορφος τετράγωνος στήλη, φέρουσα ἀπλῶς τὴν προτομὴν αὐτοῦ. Τί παράδοξον λοιπὸν ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ δίδηται καὶ δωρεάν; Ο "Ἐρμῆς παρεῖδε τὴν περίπτωσιν ταύτην, διότι ἔγει τὸ δριθαλμὸν τὴν ὑποτιμένην ὑπέροχον ἀξίαν αὐτοῦ καὶ ἐπομένως ἡ ταπείνωσις αὐτοῦ ἦτο τοσοῦτον φυσικὴ ὅσον καὶ ἐπαξία. Ματαίως θεὸς ἀνερεύνα τις παρὰ τοῖς ἐρμηνευταῖς, ἔξηγηταῖς, ἢ καὶ ἀπομιμηταῖς τῶν μύθων τοῦ Αἰσωποῦ καὶ τὸ ἐλάχιστον ἔγοςι τῆς σαφηνίσεως ταύτης ἥδυνάμην ὅμως καλλιστα, ἐὰν ἔξιζε τὸν κόπον, νὰ προσαγάγων ὀλόκληρον σειρὰν τούτων, οἵτινες ἀβασινίστως ἐνόησαν τὸ μῆθον, τουτέστι οὐδὲ ποσῶς ἐνόησαν αὐτόν. Οὕτοι εἴτε δὲν ἥσθινθαν ἢ μέχρις ὑπερβολῆς ἀνήγαγον τὸ ὑπὲτ τὴν ἔποικην ταύτην ἀσυμβίσαστον, τούτεστι τὸ νὰ ἐκλαμβάνωνται πάντα τὰ ἀγάλματα ὡς ἔργα, προϊόντα τῆς αὐτῆς ἐργασίας. Ἐκεῖνο δὲ τὸ δοπίον ἥδυντο ἀλλως νὰ ἔγοι πακνοδαλῶδες ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ θὰ ἦσαν ἡ τιμή, ἢν δεῖται ὁ τεχνίτης διὰ τὸν Δίον αὐτοῦ. Αντὶ δραχμῆς οὐδὲ πλαγήγων βεβαίως θὰ κατεσκεύαζεν ὁ κεράμευς. Η δραχμὴ λοιπὸν εἶναι μηδαμινόν τι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτη. (Αἰσωπ. μυθ. 99 ἔκδ. Haupt., σ. 70).

*) Ιδε ἀριθ. 11, σελ. 205—208.

1) Μόνον ἐν Π. 595 μνημονεύεται κατ' ιδίαν ἡ Έλλάς.